

לדעת להאמין

1. תענית כג :

אמר יוחנן : כל ימיו של אותו צדיק, היה מצטער על המקרא הזה : "שיר המעלות בשוב ה' את שבת ציון היינו כחלמים", אמר : אפשר שבעין שנינו כחלמא דמי! מי איכא דניס שבעים שנינו? יומא חד, הנה קאזיל באורחא, חזיא לההוא גברא דקא נטע חרובא, אמר ליה : מכדי, חרובא עד שבעין שנינו לא טעין, פשיטא לך דחית שבעין שנינו ואכלת מיניה? אמר ליה : אגא, עלמא בחרובא אשפחתי, כי היכי דשתלו לי אבהתי, אגא נמי אשתול לבנאי. יתיב וקא פריד ריפתא, אתיא ליה שינתא, ונייס. הדרא עליה משוינתא ואכסי מעינא ונייס שבעים שנינו. כי קם חזייה לההוא גברא דאכיל מההוא חרובא. אמר ליה : ידעת מאן שתליה להאי חרובא? אמר ליה : אבוה דאגא. אמר : ודאי נמי לי שבעין שנינו. חזא לחמריה, דקא ילדה ליה רמכי רמכי. אזל לבייתה. אמר להו : "בריה דחוני המעגל, היכא?" אמרו ליה : בריה ליתיה. בר בריה איתיה. אמר להו : 'אגא הוא'.

לא הימנוהו. אזל לבי מדרשא, שמעינהו לרבנן דאמרין : נהירא לן הא שמעתא האידנא, כבשני דחוני המעגל, דכד הוה עייל לבי מדרשא, כל קושיא דהוה ליה לרבנן, הנה מפרק להו. אמר להו : 'אגא הוא'. לא הימנוהו, ולא נהגו ביה יקרא פדמיבעי ליה. חלש דעתיה, בעא רחמי דלימות, ונח נפשיה. אמר רבא : הינו דאמרי אינשי : או חברותא או מיתותא.

2. תהלים פרק קכו, א-ו

שיר המעלות בשוב ה' את שבת ציון היינו כחלמים :
אז ימלא שחוק פיני ולשונו רנה אז יאמרו בגוים הגדיל ה' לעשות עם אלה :
הגדיל ה' לעשות עמנו היינו שמחים :
שובה ה' את שבותנו שביטנו כאפיקים בנגב :
הזרעים בדמעה ברנה יקצרו : הלוך ילך ובכה בא זרע בא ברנה נשא אלמתיו :

3. רש"י

(ד) כאפיקים בנגב - כאפיקי מים בארץ יבשה שמלחלחין אותה כך נהיה מרטיבין בשובך את שבותינו אשר הזורעים בה בארץ ציה בדמעה דואגים שסבורים שמא לא תצמח, ברנה קוצרין על ידי אפיקי המים כשהם משולחין בה :
(ו) הלוך ילך ובכה וגו' - כך ישראל זורעין לפני הקדוש ברוך הוא צדקה בדמעה בגלות וברנה יקצרו כשתשלם משכורתם לעתיד :

4. אלשיך תהלים פרק קכו

(ד) שובה ה' את שבותנו וכו'. הנה ידענו כי גדולה תהיה טובתנו, אך נשאלה שלא תהיה לאט, מעט מעט עד הגיע אל הגדולה, כי אם בבת אחת, כי שובה ה' את שבותנו כאפיקים בנגב, שמהיות מקום נגוב ויבש יבוא גשם שיעשה בו אפיקים, שהוא מן הקצה אל הקצה כאחת. משיבה רוח הקדש ואומרת, כך יהיה, כי (ה) הזורעים בדמעה אחרי זריעתם יקצרו ככלותם לזרוע, כי (ו) הלוך ילך ובכה נשא משך הזרע מראש השדה עד קצהו, ובחזרתו משם בא יבא מיד ברנה, בשובו נושא אלומותיו מאשר זרע בלכתו, שהוא יותר משאלתכם :

5. ספר נצח ישראל פרק יא

...והנה ישראל אומה זאת מושפעים ממנו יתברך מאמתת עצמו יתברך, ובדבר זה יותר יש להם צירוף וחבור אל השם יתברך. ועל זה מורה השם הנכבד הזה שנקראו "בנים", ונקראו בשם "בני בכוריי" (שמות ד, כב). כי שם "בן" יאמר על שנמצא מאמתת עצמו. ומצד שם הזה אין בזה עדיין הצירוף הגמור שהוא מיוחד, כי אפשר שיהיו ב' בנים לאחד, והצירוף אשר הוא לשנים אינו צירוף גמור מיוחד.
ואף כי אין אומה עוד נקראת "בן" אל השם יתברך יותר מישראל, מכל מקום שם "בן" אינו כל כך הצירוף אליו, כיון שאפשר שיהיה לאחד שני בנים. ולכך נקראו ישראל "בני בכוריי", כי אי אפשר שיהיה לאחד שני בכורים...
ופירוש זה, כי מאחר כי ישראל הם מן אמתת עצמו יתברך, והוא יתברך אחד, וכך אשר מושפע מאתו יתברך הוא אחד. אבל שאר אומות, שאף שהם מושפעים מן השם יתברך, מכל מקום אינם מושפעים מאמתת עצמו, רק ישראל מושפעים מאמתת עצמו.

ודבר זה מורה על הקשור והחבור שאין לו פירוד כלל, כי אם לא היה האומה הזאת נקראת "בני בכוריי" על שם שהוא אחד, והיו לו שני בנים, לא היה לאחד מן השנים החבור גמור. שהרי יש לו חבור אל השני, ואותו חבור שיש לו אל השני אין לו לזה, ואם כן אין זה חבור גמור. אבל כיון שהם נקראים "בני בכוריי", והבכור הוא אחד, מורה שיש בכאן חבור גמור, לפי שהם מושפעים מאמתת עצמו. ולחבור הזה אי אפשר שיהיה לו פירוד כלל, וכי יש שנוי לאמתת עצמו. והכל נרמז בשם הנכבד הזה שנקראו "בנים". והדברים האלו גדולים מאוד מאוד.

ב"ה, עה"ק יפו, ר"ח שבט תרס"ז.

כי ידידי הנכבד הרב המופלג הנגיד מו"ה דובער מילשטיין נ"י, שליך וברכה.

הגיעני מכתבו היקר. ואשר בעצתי ישאל ע"ד התנהגותו עם בניו, כבר אמרתי לכה"ת בהיותו פה עמנו, ששיטתי היא להתנהג דוקא במדת החסד הגמור עם הצעירים, ולומר להם שיש בנטייתיהם כמה דברים טובים, וכל עיקר טעותם אינו כ"א מה שהם סוברים שהדברים הטובים שהם מרגישים הם נגד התורה, ובאמת הם הם הנם גופי תורה. ע"כ, אע"פ שראוי ליתן להם חופש ללמוד כתב ולשונות חכמות, כאות נפשם, מ"מ ראוי שהם מצדם יראו את חבתם ליהדות ולמצות, לכה"פ להעקריות והחמורות, שבזה הם עושים חסד ומשפט עם כלל ישראל. וצריך להסביר להם, לפי מדרגתם, שלעשות צדקה נצחית עם האומה, ע"י מה שיגרמו מצדם, שיחיו בקרבה הדברים המקודשים לה מראש מקדם, הוא דבר ישר לכל אדם, ואיש ישראל צריך להרגיש את היושר הזה באופן יותר גדול, מפני שבכל אופן יוכל אפילו היותר ירוד שבנו למצא, שיש לנו איזה הצטיינות מכל העמים

ברוחניות, וזאת ההצטיינות אין ראוי לכל ישראל לדרך לגרום מצדו שתהי' נשפלת. כ"א ראוי לגרום לה חשיבות, ע"י מה שמתנהגים, ביחד עם ההשכלה, הסדרים החודשים בחיים לפי הזמן, בכ"ז בדרכי ישראל. זאת היא המדרגה הנמוכה מאד, בתכלית השפלות, שכשידברו התורים אל הבנים על פיה ימצאו להם בהם אזנים קשובות. ואם יאבו בחזק יד להרימם למעלה ממדרגתם, ע"י התלהבות פנימית של קדושה, שהאבות מרגישים בלבבם, לא יועיל כלל להם רק יזיק. ע"כ אשרי אדם שומע לעצתי בזה, שבזה יציל את בניו מרדת וקרובם באהבה לאט לאט לדרכי ישראל, וסוף סוף כשיבאו בשנים יטיבו מעשיהם, ובניהם אשר יולדו יוכלו להיות טובים מאבותיהם. והשי"ת יעזרנו להטות לבב פושעי עמנו לתשובה שלמה, ויחיש לנו ישועתו באמת, בבא לציון גואל ולשבי פשע ביעקב.

וע"ד היין הנעשה ברחובות, יוכל כבודו לשתות בלא שום חשש, כי מתנהג הכל בדרך הכשרות.

אחתום בברכה ואה"ר, כנה"י ונפש ידידו דוש"ת באהבה.

הק' אברהם יצחק הכהן קוק הנ"ל

קלח

ב"ה, עה"ק יפו ת"ה, י"ט אייר תרס"ח.

שליך וברכה מקודש, לכי ידידי וחביבי הרב הנכבד בתורה ויראת ה'

אמתית מו"ה דובער מילשטיין שליט"א.

זה לי ימים רבים אשר לשמחת לבבי הגיעני מכתב כת"ר. שמחתי לראות דבריו היקרים לי כחק אוהבים נאמנים, אבל נעצבתי ג"כ הרבה מצערו של ידידי על-דבר בניו, וזה כמה שהנני מבקש לכתב לו כבקשתו, וטרדתי ימנעוני, עד אשר נדחקתי כעת על זמן קצר לכתב מעט.

כן, ידידי, הנני מבין הרבה את דאבון לבבו. אבל אם יחשוב כת"ר כרג המון הלומדים, שראוי בזמן הזה לעזוב להפקר את אותם הבנים אשר סרו מדרכי התורה והאמונה על-ידי זרם הזמן הסוער, הנני אומר בפה מלא שלא זו הדרך אשר ד' הפץ בה. כשם שכ' תוס' סנהדרין כ"ו ע"ב ד"ה החשוד, דיש סברא לומר דלא יפסל השוד על העריות לעדות משום דחשיב כמו אונס, משום דיצרו תוקפא,